

УДК 37.048.45

Н.О. Пономарьова

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В статті проаналізовано вплив особливостей розвитку суспільства на вирішення теоретичних і практичних проблем професійної орієнтації молоді. Розкрито витоки та передумови становлення професійної орієнтації – поява професій та потреба у орієнтації на них членів суспільства. Наведено підходи до класифікації та схарактеризовано історичні періоди розвитку професійної орієнтації. Уточнено внесок провідних психологів та педагогів до становлення професійної орієнтації в різні історичні періоди. Викладено етапи становлення професійної орієнтації у радянський та пострадянський періоди. Виявлено ознаки зародження нового періоду розвитку суспільства в контексті проблеми професійної орієнтації. Обґрунтовано необхідність та вказано напрями подальших наукових досліджень з проблеми професійної орієнтації з урахуванням особливостей сучасного ринку праці та специфіки суспільного розвитку.

Ключові слова: *професійна орієнтація, витоки професійної орієнтації, історія профорієнтації, професія, професійна освіта, підготовка до професійного самовизначення, періоди розвитку профорієнтації, система профорієнтації, теоретичні засади профорієнтації.*

Метою Національної стратегії розвитку освіти на наступне десятиріччя визначено забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя. Для цього, на думку експертів, необхідно забезпечити переосмислення сучасних наукових уявлень про професійну орієнтацію випускників шкіл [1]. Теорія і практика професійної орієнтації дітей, молоді та дорослих в Україні та усьому світі в цілому пройшли складний шлях свого становлення і розвитку, оскільки зміст та організаційна система функціонування профорієнтації завжди визначалися поточними суспільними вимогами і запитам, а також досягненнями науки в розумінні сутності професійного становлення й особливостей особистісного розвитку людини [2]. Тому, в умовах суспільних змін, особливо актуальним постає питання розробки теоретико-методологічних засад підготовки молоді до професійного самовизначення та створення на їх основі нової парадигми професійної орієнтації як запоруки успішного вирішення в сучасних реаліях об'єктивно та суб'єктивно значущого завдання реалізації особистості в професійній діяльності.

В наукових працях Н. Гончарової, Д. Закатнова, Т. Колісник, В. Копетчук, О. Мельника, П. Лернера, О. Олеярник, В. Панченко, М. Піддячого, Н. Побірченко, В. Сліпчука, Н. Слюсаренко, Б. Федоришина, М. Янцура та багатьох інших схарактеризовано витоки та передумови появи професійної орієнтації, розкрито основні етапи та тенденції розвитку системи професійної орієнтації в історичному контексті, проаналізовано здобутки провідних вчених, педагогічна спадщина яких має вагомий теоретичний та практичний результати у галузі професійної орієнтації тощо.

Метою даної статті є аналіз впливу специфічних особливостей суспільного розвитку на теорію і практику професійної орієнтації та визначення перспективних напрямів її подальших наукових досліджень.

Стосовно передісторії професійної орієнтації, то історичні дослідження вказують на те, що професійна орієнтація виникла на певному етапі розвитку людського суспільства завдяки появі професій та потребі в орієнтації на ці професії членів суспільства. Вважається, що перший визначальний розподіл людської праці на розумову та фізичну завершився з розвитком рабовласницького суспільства; другий розподіл праці пов'язаний з виділенням ремісників у феодальному суспільстві; третій розподіл праці в історії людства обумовлений бурним розвитком взаємного обміну виробленими цінностями із виділенням окремої групи торговців. І лише зі становленням капіталістичного ладу розпочалося швидке зростання різноманіття професій, а обмеження на вибір трудової діяльності стали визначатися не приналежністю людини до певної групи, а економічною спроможністю її набуття [3]. В усі періоди особливості людської праці відбивалися на підготовках підростаючого покоління до праці. У первісних спільнотах підготовка до трудової діяльності була загальною і обов'язковою, а виховання дітей і підлітків й включення їх у життя общини та роду були, перш за все, пов'язані з набуттям підростаючим поколінням досвіду виробничої діяльності, з набуттям трудових знань, умінь та навичок. А вже у період рабовласництва, оскільки праця залишалася життєвою потребою для більшості населення, була усвідомлена необхідність виховання у молодого покоління позитивного відношення до праці та практичних умінь у тій чи іншій діяльності. В епоху середньовіччя остаточно було сформовано поважне ставлення до праці і з'ясована необхідність трудового виховання і професійної підготовки підростаючих поколінь (на сході - Ібн Сіні, Аль-Бируні, Ібн-Хальдуна та ін., на заході – Т. Мор, Т. Кампанелла, Я. Коменський, Д. Локк та ін.) [3].

У XIX ст. об'єктивні процеси переходу до мануфактурного періоду в історії виробництва викликали необхідність крім трудового виховання давати молоді ще й елементарні загальноосвітні та професійні знання, уміння та навички. Саме тут відбулося зародження системи професійної орієнтації. У другій половині XIX ст. прискорений розвиток капіталістичної економіки спричинив корінні зміни й у професійній освіті. Практичні потреби економіки, необхідність соціальних змін вимагали підсилення трудового виховання у всіх класах суспільства, практичної та психологічної підготовки молодого покоління до трудової діяльності та вибору професії. На думку дослідників, в цей час виникла необхідність наукової розробки питань методології, теорії та методики трудового виховання і професійної освіти.

У роботах О.Мельника пропонується віднести описаний період до першого з трьох етапів становлення системи професійної орієнтації – доіндустріального. В цей час система професійної орієнтації спрямовувалася переважно на визначення придатності людини до професії [4]. На думку дослідника, професійний відбір здібної та обдарованої молоді набув масового характеру саме у період розвитку виробництва. Людина одержала можливість вибирати зі зростаючої кількості професій та мігрувати в пошуках роботи, а власники засобів виробництва одержали змогу вибирати для своїх потреб найбільш кваліфіковану робочу силу. Таким чином, в цей період розпочалося формування ринку праці. Щодо наукових досліджень, то в цей період, з одного боку, вивчалися окремі

характеристики людини в процесі виконання нею трудових операцій на конкретному виробництві, з метою удосконалення знарядь праці та їх модернізації відповідно до визначених типологічних особливостей працюючих, підвищення результативності праці, запобігання травматизму, встановлення на основі вікових, фізичних і психофізіологічних показників оптимального режиму навантаження та відпочинку працівника. З іншого боку, закладалися основи професійного відбору майбутніх працівників згідно з вимогами конкретної професійної діяльності за допомогою тестів та професійного випробовування безпосередньо в умовах виробництва. Саме тоді для визначення відповідності претендентів вимогам окремих професій був введений у вжиток термін «профпридатність». Зміст, форми та методи професійної орієнтації в цей час обмежувалися діагностуванням індивідуальних особливостей випускників навчальних закладів і наданням рекомендацій щодо вибору тієї професії, до якої не було виявлено психофізіологічних протипоказань під час професійного консультування. Окремі питання професійної орієнтації в Росії вивчали М. Пирогов, Д. Писарев, К. Ушинський, М. Вишеградський, С. Владимирський, І. Стебут, М. Пісковський, К. Бичной, М. Киреев та ін.

Термін «професійна орієнтація» було започатковано у 1883 р. професором Гарвардського університету Ф. Парсонсом у роботі «Вибір професії». На кінець XIX ст. у Франції, Англії, США та деяких інших країнах з'явилися служби профорієнтації. В цей період визначними постають роботи Ф. Гальтона, який запропонував використовувати тестові завдання для професійного відбору, Ф. Тейлора, що розробив професійну систему для підвищення ефективності праці, Ф. Паронса, що виділив чинники успішності вибору професії [5].

Початком масової практичної профорієнтаційної роботи вважають 1908 рік, коли у місті Бостоні (а потім також у Нью-Йорку) було відкрито перше бюро з професійної орієнтації молоді, метою якого було надання допомоги підліткам у визначенні свого життєвого шляху та вивчення вимог, які ставляться перед людьми різних професій. Досвід діяльності таких бюро отримав поширення як у самих США, так і в Фінляндії, Швейцарії, Іспанії, Чехії та інших країнах світу. У цей період все ширше і ширше у профорієнтаційній роботі використовуються тестові методики, які постійно вдосконалюються на предмет валідності і надійності. У Німеччині в 1922 році був прийнятий закон про систему професійної орієнтації й консультації і на його основі було ухвалено положення, що визначало принципи керівництва цією системою. Як наслідок, на кінець другого десятиріччя XX ст. профорієнтаційною роботою було охоплено всю територію країни і практично на всі провідні групи професій були складені професіограми [3,5].

Отже, головним здобутком дослідницьких пошуків у доіндустріальний період, на думку вчених, є визначення напрямів вивчення людини і професії, обґрунтування необхідності створення спеціальних центрів профорієнтації, напрацювання та практична перевірка величезної кількості об'єктивних психодіагностичних методів, розроблення методики професійного консультування випускників навчальних закладів [2]. На думку Н. Гончарової, саме тоді передумовами виникнення сучасної системи профорієнтаційної роботи були соціальні, економічні, політичні та психологічні особливості розвитку суспільства [3].

Другий етап становлення системи професійної орієнтації (за О.Мельником), що розпочався в середині ХХ століття, - індустріальний, коли система професійної орієнтації спрямовувалася передусім на забезпечення потреби держави у фахівцях масових, переважно робітничих професій. Фахівці зазначають, що в цей період в окремих типах професій фактично вперше предметом праці стала інформація, актуалізувалась проблема підготовки інженерно-технічних спеціалістів. Це пов'язано також і з тим, що після значних втрат, що понесли держави світу після двох світових війн, господарські комплекси країн мали переорієнтуватися на виробництво товарів широкого вжитку, водночас зберігаючи також і військовий потенціал. Отже соціальні запити відігравали провідну роль у системі профорієнтаційної роботи з населенням.

У 20-х роках ХХ ст. над проблемою професійної орієнтації учнівської молоді починають ґрунтовно працювати в СРСР [6]. Саме тоді вийшли перші наукові дослідження радянських авторів, присвячені з'ясуванню причин вибору тієї чи іншої професії. Створення Центрального Інституту Праці (1921 г.) і початок діяльності лабораторії промислової психотехніки, яка розробляла професіограми, дало поштовх появи по всій країні профконсультаційних бюро, які робили висновок про психофізичну придатність претендента до певного виду праці. Робота з профорієнтації диктувалася індустріалізацією країни, масовою підготовкою кадрів та висунула проблему вибору професії окремою людиною. У цілому два десятиріччя - з початку 20-х до кінця 30-х років ХХ століття, - є періодом зародження і становлення, пошук форм і методів профорієнтаційної роботи в СРСР. Психолого-педагогічні основи профорієнтації розробляли В. Бехтерев, А. Луначарський, С. Шацький, П. Блонський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші.

Разом з тим, через соціально-економічні умови, в подальшому робота педагогів та працівників профорієнтаційних служб вимушено концентрувалась переважно на виробничих та сільськогосподарських професіях, у яких країна відчувала гостру потребу. У зв'язку з цим, професійна орієнтація в роботі учителів-предметників поступово зникає і пов'язується виключно з трудовим навчанням. З кінця 30-х до 50-х років ХХ століття тривав етап епізодичного функціонування роботи з професійної орієнтації. Попри розпочате оновлення профорієнтації, її подальшому відродженню перешкодила Друга світова війна.

З кінця 50-х по 60-ті роки ХХ століття в СРСР спостерігався новий період відродження досліджень з професійної орієнтації в роботах А. Волковського, Л. Йовайши, М. Виноградової, А. Голомштока, А. Федоришина та інших. Зауважимо, що в цей період концепція профорієнтації мала виражено виховний характер та являла собою підготовку до свідомого вибору, орієнтованого на готовність вибрати таку професію, що задовольняє потребам суспільства.

З 60-х років до 80-х років ХХ століття тривав активний пошук у вирішенні завдань профорієнтації, була підвищена увага державних органів до цієї важливої проблеми виховання. У 1969 році виходить постанова про професійну орієнтацію молоді. У школах з'являються факультативи, гуртки за інтересами. З кінця 70-х на початку 80-х років організовується всесоюзна система профорієнтації.

Період з 1984 року по 1990 рік вважається в СРСР етапом теоретичного і організаційно-методичного забезпечення розвитку служби професійної орієнтації на

державному рівні. У цілому, в наукових дослідженнях (П. Атутова, С. Батишева, М. Скаткіна, Є. Климова, Д. Тхоржевського та ін.) у цей період було розроблено теоретичні засади системи профорієнтаційної роботи, що мала за мету забезпечення державних економічних потреб. Провідним методологічним принципом професійної орієнтації обирається принцип зв'язку політехнічного навчання з професійним. Активності особистості, її цілеспрямованості і наполегливості, прагненню до досконалості та здатності до саморозвитку тощо приділялося менше уваги. Професійна орієнтація розглядалася як система спеціально організованого впливу для виявлення оптимальної відповідності людини і професії. У цей період ґрунтовно розроблялися зміст, форми та методи професійної інформації, просвіти, агітації, пропаганди та цілеспрямованої підготовки особистості до вибору професії. На основі результатів виконаних досліджень була вибудована система профорієнтаційної роботи, яка достатньо ефективно функціонувала упродовж тривалого часу й відповідала специфіці соціального замовлення. У середині 80-х років ХХ століття на теренах СРСР було відкрито 60 регіональних центрів професійної орієнтації молоді, створено кабінети і куточки профорієнтації в школах, навчально-методичні кабінети, координуючі центри та введено посади методистів з професійної орієнтації учнів.

Період наприкінці ХХ століття - на початку ХХІ століття (за О. Мельником) одержав назву післяіндустріальний [2]. Значущість кадрового потенціалу для економіки була підтверджена одержаними аналітичними даними в дослідженнях з цієї проблеми. Система професійної орієнтації змушена була спрямуватися на створення умов для усвідомлення людиною свого ставлення до себе як суб'єкта професійної праці та поведінки, на розвиток у людини прагнення реалізувати свій професійний потенціал та досягнути вершин професійної майстерності у вчасно обраній сфері трудової діяльності. Однак, побудована на командно-адміністративних засадах система професійної орієнтації у СРСР у кінці ХХ століття була нездатною до вчасного оновлення та переспрямування і виявилася зруйнованою через невідповідність вимогам часу.

Разом з тим, у 90-ті роки ХХ століття професійна орієнтація отримала широке визнання у всьому світі і стала важливим елементом державної політики розвинених країн. Була створена Всесвітня асоціація навчальної та професійної орієнтації та інші міжнародні центри.

Фахівці з профорієнтації зауважують, що післяіндустріальний період передбачає здійснення людиною розгорнутого в часі й відносно самостійного пошуку професій з урахуванням передусім власних інтересів і можливостей, а лише згодом кон'юнктури ринку праці, оскільки післяіндустріальне суспільство ґрунтується на використанні якісно нового професійного потенціалу особистості – здатності до генерування нових знань та інформації. Людина на ринку праці стає активним суб'єктом професійного самовизначення та саморозвитку. У цей час були виконані фундаментальні психолого-педагогічні дослідження щодо проблеми становлення і розвитку особистості, які склали основу визнання особистості активним суб'єктом самовизначення (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Божович, Б. Ломов, Є. Климов, Г. Костюк, О. Леонтєв, Л. Анциферова, А. Брушлинський, В. Мясищев, К. Платонов, Б. Теплова та ін.) [3]. Поступово наукове розуміння сутності професійної орієнтації дітей, молоді та дорослих трансформувалося із системи заходів впливу на створення дієвих умов (організаційних,

інформаційних, методичних, психолого-педагогічних тощо) для допомоги особистості в активному та свідомому професійному самовизначенні та просуванні до вершин професіоналізму. Головний акцент у системі професійної орієнтації зміщується на активність особистості, свободу вибору нею на пряму професійного зростання, суворе дотримання правових і моральних правил ділової активності, а також повну відповідальність за результати і наслідки своєї праці й творчої професійної самодіяльності.

Зауважимо, що в післяіндустріальний період достатньо високий попит на фахівців, розуміння суб'єктами господарювання важливості людського чинника на виробництві та, водночас, високий рівень безробіття визначають діючу на ринку праці об'єктивну суперечність між бажанням людини здобути хорошу професію та високими вимогами цієї професії до її представників. Зазначена суперечність суттєво вплинула на загальні підходи до професійної орієнтації особистості, які мають спрямовуватися на створення дієвих умов суб'єктної профорієнтаційної активності особистості впродовж всього життя, самоприйняття цінності праці як визначального фактора її конкурентоспроможності. У таких умовах професійна орієнтація, як система заходів підтримки особистості в ситуації професійного вибору й зростання, покликана, на думку дослідників, створити профорієнтаційне середовище для самостійного узгодження особистістю динамічних суперечностей між вимогами професії та досягнутим рівнем розвитку (професійним та особистісним) у межах бажаного або вже обраного виду праці [2].

Останнє десятиріччя ХХ століття відносять до окремого періоду розвитку професійної орієнтації і вважають, що він був спрямований удосконалення і пошук форм і методів професійної орієнтації у зв'язку з новими умовами господарювання, потребами освітніх новацій, проведення структурних змін в освіті й науці, створення ефективної системи професійної підготовки молоді. Однак, на його початку, через непередбачувані події, пов'язані з розпадом СРСР, профорієнтаційна робота була дезорієнтована: почалася відмова підприємств від співробітництва зі школами, від участі у вирішенні питань трудової підготовки, профорієнтації школярів, працевлаштування випускників, організації робочих місць для праці підлітків у вільний від навчання час і т.д.

Перехід до ринкових відносин загострив проблеми щодо зайнятості населення і збільшив чисельність молоді, яка не працює і не навчається. Спостерігається початок процесу соціального та економічного розшарування в суспільстві, що впливав на розшарування і в системі освіти. У результаті реформування освітніх систем у країнах пострадянського простору з метою заохочення вчасного професійного самовизначення випускників з'явилися профільні, гімназичні, ліцейські класи, організовувалися гуртки, спілки та клуби за інтересами, розпочато профдіагностику та профконсультацію випускників шкіл, були введені посади психологів до навчальних закладів, відновилися заходи, спрямовані на професійну освіту молоді [7].

Разом з тим, як загальносвітові, так і державні суспільно-економічні кризи спричинили необхідність глибокого теоретичного аналізу та осмислення загальних закономірностей становлення й функціонування нових професійного суспільства та ринку праці. Під впливом політичних, економічних, правових та професійно-освітніх факторів, сучасний стан ринку праці в Україні характеризується наявністю комплексу проблем, найважливішими серед яких можна вважати непропорційне співвідношення між попитом і

пропозицією робочих місць, складну ситуацію щодо працевлаштування окремих соціально-демографічних груп населення, поширення неформальної та тіньової зайнятості, низький рівень продуктивної та раціональної зайнятості молоді, невисока ефективність професійного самовизначення молоді тощо.

Таким чином, на початку XXI століття зміни на ринку праці і загальні особливості розвитку суспільства стали вимагати якісно нового підходу до професійної підготовки молоді та створення таких умов, які сприяли б активізації професійного самовизначення особистості. Така потреба відображена в нормативних державних документах: Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті, Національній програмі «Діти України», Концепції загальної середньої освіти зі створення організаційно методичних передумов для переходу старшої школи на профільне навчання, Концепції державної системи професійної орієнтації населення тощо. Подальша розробка теоретико-методологічних засад професійної орієнтації молоді в сучасних умовах постає актуальною та суспільно значущою проблемою. Основними напрямками досліджень в цьому контексті має бути вивчення динаміки номенклатури професій, проблематика віртуалізації професійної діяльності праці, нові форми здійснення трудової діяльності, сучасний зміст та вимоги до професійної діяльності та ін. Результати таких досліджень сприятимуть створенню умов для виконання молоддю своєї визначальної ролі рушійної сили розвитку суспільства, провідника та втілювача соціальних змін, запоруки економічного розвитку та прогресу держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. - [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://www.kharkivosvita.net.ua/files/Rozv_osviti.pdf.
2. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Стельмах Н. А., Ніколюк Л. І. ; наук. ред.: Рогова П. І., Чепурна Н. М.; наук. консультант Мельник О. В. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. – К. ; Черкаси: [б. в.], 2009. – 196 с.
3. Гончарова, Н.О. Основи професійної орієнтації / Н.О.Гончарова// За ред. В.Ф.Моргуна. Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. - 168 с
4. Мельник, О. До проблеми класифікації професій (з історії питання) : [класиф. професій як один із засобів підвищ. результативності профорієнтац. роботи] / Олександр Мельник // Труд. підготовка в закл. освіти. – 2005. – № 5. – С. 40–44. – Бібліогр.: 12 назв.
5. Гудкова Е.В. Основы профориентации и профессионального консультирования: Учебное пособие/ Е.В.Гудкова // Под ред. Е.Л. Солдатовой. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2004. – 125 с.
6. Таточенко Е. В. Специфика организации профориентационной работы в старших классах в системе "школа-вуз" : Дис.... канд. пед. наук : 13.00.01 Ставрополь, 2005 210 с.
7. Закатнов Д. О. Технологии подготовки учнівської молоді до професійного самовизначення: монографія./Д.О.Закатнов.- К.:Педагогічна думка, 2012.- 160 с.

N.O. Ponomareva

Kharkiv National Pedagogical University G.S. Skovoroda

THEORY AND PRACTICE PROFESSIONAL ORIENTATION AS A REFLECTION FEATURES OF PUBLIC

The purpose of this article is to analyze the impact of the specific characteristics of social development in the theory and practice of professional orientation and identify perspective directions for its further research.

It is described origins and conditions of professional orientation formation. It is presented approaches to classification and characterized historical periods by the development of

professional orientation. It is clarified the contribution of leading psychologists and educators to becoming a professional orientation in different historical periods. The results of pre-industrial period (19th century – mid 20th century) were: the formation of the labor market, the definition of directions of study person and labor, the rationale for the creation of special centers of professional orientation, practical developments and verification psycho-diagnostic methods, development of methods of professional consultations of school graduates. At industrial period (mid 20th century – end of 20th century) laid the foundations of theoretical and organizational methods of development of service for professional orientation at the state level, thoroughly developed the professional information, the purposeful training of professional self-determination (is built on the social order). In the post-industrial period (end of 20th century - the beginning of 21th century) were performed fundamental psychological and pedagogical researches about the recognition of the individual active position of subject of professional self-determination, the main emphasis in vocational orientation was shifted to the individuals' activity, to the freedom to choose the direction his professional development etc. Crisis events at the last decade of 20th century, world and state crisis at the beginning of 21th century have necessitated a deep theoretical analysis and interpretation of the general laws governing the formation and functioning a new professional society and the labor market. It is showed signs about nucleation of a new period of development of society in the context of professional orientation. It is grounded for the necessity and identifies the direction for further research on the issue of professional orientation, taking into account features of the modern labor market, and the specifics of social development.

Key words: professional orientation, the origins of professional orientation, history of professional orientation, profession, professional education, preparation for professional self-determination, periods of professional orientation development, system of professional orientation, the theoretical foundations of professional orientation.

Н.А. Пономарева

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ КАК ОТРАЖЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

В статье проанализировано влияние особенностей развития общества на решение теоретических и практических проблем профессиональной ориентации молодежи. Раскрыты истоки и предпосылки становления профессиональной ориентации. Приведены подходы к классификации и охарактеризованы исторические периоды развития профессиональной ориентации. Уточнен вклад ведущих психологов и педагогов к становлению профессиональной ориентации в разные исторические периоды. Изложены этапы становления профессиональной ориентации в советский и постсоветский периоды. Выявлены признаки зарождения нового периода развития общества в контексте проблемы профессиональной ориентации. Обоснована необходимость и указано направления дальнейших научных исследований по проблеме профессиональной ориентации с учетом особенностей современного рынка труда и специфики общественного развития.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, истоки профессиональной ориентации, история профориентации, профессия, профессиональное образование, подготовка к профессиональному самоопределению, периоды развития профориентации, система профориентации, теоретические основы профориентации.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пономарьова Наталія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри теорії та методики професійної освіти, доцент кафедри інформатики Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Коло наукових інтересів: підготовка майбутніх учителів інформатики, методика викладання інформатики у загальноосвітній школі, застосування новітніх технологій навчання, професійна орієнтація випускників шкіл.